

VERKLARING VAN DE
BIJBEL

DOOR

Johannes Calvijn

HANDELINGEN

TWEEDE DEEL

ZENDBRIEVEN

EERSTE DEEL

DE GROOT GOUDRIAAN – KAMPEN

CALVIJNS COMMENTAREN

OP DE ZENDBRIEVEN AAN

DE ROMEINEN

2 AAN KORINTHE

**DOOR
JOHANNES CALVIJN**

NU VERTAALD UIT HET LATIJN DOOR DS. A. M. DONNER

**STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2021**

ROMEINEN

Uit het Latijn vertaald door ds. A.M. Donner

DE OVERZETTER AAN DEN LEZER.

Gelijk daar, Christelijke lezer, geen ding meer is te begeeren, dan dat een iegelijk in alle artikelen des Christelijken geloofs wel gefundeerd en in alle stukken onzer religie en der waarachtige godzaligheid genoegzaam onderwezen mocht worden, en een rechtzinnig verstand hebben der Heilige Schrift, op en door dewelke wij moeten gefundeerd, onderwezen en bevestigd worden, — zoo heb ik gezocht zulke boeken over te zetten, door dewelke gij hiertoe mocht geholpen worden; als: JOH. CALVIJNS »Onderwijzing» en HENR. BULLINGERS »Huisboek,» waaruit de lezers, wie zij ook zijn, leeraars en discipelen, die niet anders kennen dan hun moedertaal, grondig onderricht hebben mochten. Daarna heb ik gearbeid om eenige goede uitlegging der Heilige Schrift in onze taal uit te geven, en ben eerst begonnen met deze tegenwoordige uitlegging van JOHANNES CALVIJN op de Zendbrieven van Paulus; niet met zulke meening, dat ik daarmede wilde ophouden, maar hoopte steeds op het gansche Nieuwe Testament, uitleggingen, niet alleen van CALVIJN, maar ook van andere goede leeraren, met langheid van tijd, over te zetten, tot stichting en behulp der gemeenten van ons Nederland. Nu is de wil en het voornemen grooter geweest dan de macht, daar ik zelfs deze uitlegging van JOH. CALVIJN op de Zendbrieven van Paulus niet verder heb kunnen brengen dan tot in den Tweeden Brief aan Timotheus. Van daar af is onze lieve broeder J. F. in het werk getreden en heeft dit boek ¹⁾ ten einde gebracht. Wat ik nadezen nog doen zal, dat is Gode bekend. De wil is goed, wanneer God middelen en gelegenheid geeft, Die ook wel andere nuttiger en bekwamer overzetters kan verwekken, zoover het tot stichting zijner gemeente mag dienen.

Ondertusschen bid ik u, Christelijke lezer, door de liefde en barmhartigheid, ons van God bewezen, wil ons, ja der leeraren werk, met vreeze en aanroeping Gods gebruiken, en niet alleen zoeken wat te weten, maar veelmeer arbeiden om de wetenschap, die God u geeft, met boetvaardig leven en waarachtig betrouwen uit te drukken. Gebruik uw wetenschap niet tot verwaandheid, maar tot uwe en uws naasten stichting. Hoed u voornamelijk hiervoor, dat gij de boeken der godzalige leeraren niet gebruikt tot tweedracht en gekijf, hetwelk geschiedt, wanneer de een staat op dezen leeraar en de ander op dien. Wij zullen op Christus alleen staan. Daarom scheldt de heilige Paulus de Corinthiërs zwaarlijk (1 Cor. 1:12), dat de een stond op Paulus, de ander op Apollos, en een derde

---

¹⁾ De uitlegging van Romeinen tot Hebreëen.

op Cefas. Wij zullen dan niet willen zijn Lutheranen, noch Zwinglianen, noch Calvinisten, maar waarachtige Christenen, en de stem van onzen eenigen leeraar Christus alleen hooren, aannemen en volgen, welke stem van Christus de godzalige leeraars en schrijvers ons toedragen, voorhouden en verklaren, een iegelijk naar de mate der gaven, die God hem gegeven heeft. En zij doen dit zeer eendrachtelijk in alle dingen, die ons tot onze zaligheid noodig zijn, daar zij allen door eenzelfden Geest leeren, dien zij tot stichting der gemeente van Christus ontvangen hebben. Waar zij nu schijnen in eenig stuk niet wel overeen te komen, of de een tegen den ander te leeren, wij zullen weten, dat een iegelijk zijn bijzondere wijze houdt, en dat niemand de volheid des Geestes ontvangen heeft, maar alleenlijk zulke mate, als God hem toegevoegd heeft. Wij zullen ook weten, dat God ook somtijds den een openbaart wat Hij den ander verborgen heeft, opdat alzoo ook de leeraars zelve de een door des anders gaven geholpen en tot onderlinge liefde verwekt worden. Hierom leert de heilige apostel Paulus niet, dat de een zich tegen den ander zal oprichten, maar dat de eene profeet zal zwijgen, wanneer de andere spreekt, dien het God geopenbaard heeft (1 Cor. 14:30); en dat de geesten der profeten den profeten onderworpen zijn (vs. 32). Veel minder zullen de discipelen, toehoorders of lezers, de een tegen den ander oprizen, maar zullen, zonder iemands verachting, altijd dat het liefst aannemen, dat met de hoofdstukken der Christelijke leer en met de eendrachtige vergelijking der klare plaatsen der Heilige Schrift allerbest overeenkomt. Ook is de H. Schrift zoo rijk, dat vele plaatsen wel zonder dwalen onderscheiden kunnen worden uitgelegd, door den een aldus, door den ander alzoo. Evenzoo de onderscheidene gelegenheid der tijden, landen en dingen, die de uitleggers hebben en aanzien, maakt dikwijls, dat zij in hunne uitlegging met elkander, ja ook somtijds met zichzelf, niet geheel overeenkomen. En meer andere oorzaken kon men hier verhalen, waarom de uitlegging van alle goede leeraars niet altijd in alle dingen gelijk stemt, dewijl een iegelijk zijn eigen gaven, mate, wijze, aard, geest en aanzien heeft in het uitleggen, waaraan de toehoorders en lezers zichzelf niet zullen stooten, noch ergeren, maar God voor zijn menigerlei gaven danken, om deze te gebruiken niet tot verwaandheid, tweedracht, krijg of verwarring, maar tot vernedering, betering, stichting en vrede, in des Heeren vreeze en liefde, met opheffing des harten tot God in vurig gebed. — Dit doende zal deze onze arbeid en uwe oefening daarin door Gods genade niet onvruchtbaar wezen, en God zal zijne gemeente van dag tot dag rijkelijker en met allerlei gaven beschenken, hetwelk Hij dikwijls door misbruik en ondankbaarheid verhinderd wordt te doen. Daarom zal een iegelijk daarnaar staan, dat hij alles recht en met dankbaarheid gebruike in de vreeze Gods en liefde zijns naasten.

Hiermede beveel ik u den Heere, die u door zijnen Geest in alle waarheid leide, in liefde en vrede behoude en met betering, betrouwen en standvastigheid ten einde toe begave. Amen.

Uw Dienaar,

J. D.

Augustus 1566.

DE TWEE OVERZETTERS VAN DIT BOEK ¹⁾

WENSCHEN

den Ed. Jonker ONICUS MANNINGA te Lutsborch, enz.
Hoveling, Drost te Emden, enz.

ZALIGHEID.

Erentfeste, edele, vrome, godvruchtige!

Nademaal wij twee vreemdelingen, UEds dienstwilligen, dagelijks van uwe groote behulpzaamheden en werken der liefde hooren, zien, en zelve met de daad ondervonden hebben, zoo ware het van ons zeer groote onbeleeftheid (aangezien wij bijzonder ons ganschelijk bevinden aan UEd. gehouden te zijn) dat wij niet in alle manieren ons uiterste best zouden doen, om UEd. eenige dankbaarheid te bewijzen. Want ons is ook niet onbekend, dat de wijze redenaar CICERO, die een heiden was, zeer bekwamelijk leert, dat er niet noodiger is en den vromen beter betaamt, dan weldaad met dankbaarheid te vergelden; en aan de andere zijde, dat de aarde niets boozers voortbrengt dan ondankbare menschen; ja, dat het den óndankbaren, gelijk SIRACH zegt, zelden welgaat. Dit dan wetende, en ons zelve schuldig kennende, en wij deden dan zulks niet voor ons en vele anderen, zoo mocht ons de voornoemde CICERO terecht met alle ondankbaren vijanden der behoeftigen noemen; en sommigen, dagelijks hier nog overkomende (doch nu zoovelen niet als wel eertijds), die uwe hulp van noode hebben, mochten ook denken, dat al zulke ondankbaarheid UEd. trager in weldaad zou maken. Voorwaar, zoo u deze of eenige andere oorzaak een schuwing of afzien maakte van de vreemdelingen, daar zou menig vroom Christen bij verkort worden; want uw bijstand aan alle menschen, zoowel aan de vreemdelingen als aan uwe inwoners, is zoo zeer groot, dat uwe loflijke deugdrijke faam niet alleen verspreid is over Oost-Friesland, maar ook in Nederland en Engeland. Het is ook geen klein voordeel voor alle beminnaars der waarheid, die nog onder de tirannie des pausdoms zitten, dat ze voor zeker weten, als zij immers vluchten moeten, en hun vaderland om het Woord van Jezus Christus verlaten, dat ze hier niet alleen Christelijke, wijze, godvruchtige, genadige Heeren vinden, die hen willig-

¹⁾ Uitlegging van Rom. tot Hebr.

lijk en vriendelijk herberg in hun land geven met alle behulpzaamheid, maar dat ook door hunne genaden aangesteld is zeer wijze, geleerde en godvruchtige onder-overheid, die getrouw hunne ambten bedienen, de waarheid voorstaan, op het recht der bedrukten letten, en bijzonder acht hebben op de vreemdelingen, die om de waarheid vervolgd worden; welke vervolging nu veertig jaar lang geduurd heeft, doch in deze laatste jaren niet zoo hard als te voren; maar was nochtans wederom genoeg begonnen in dit jaar 1566 door de wreede vijanden der waarheid, die de tirannische inquisitie over Nederland zochten te brengen. Dan, ongetwijfeld, zulks heeft den Heere niet liefd, dien het wreede, bloedige gevolg in de zijnen ten laatste heeft verdrot en die de klagende biddende stem der verdrukten en ellendige onderzaten heeft verhoord en bijstand gedaan. Het middel, naar het schijnt, dat Hij daartoe heeft willen gebruiken, is geweest het gedwee maken van de harten der Prinsen, aan wie zijne onuitsprekelijke goedheid (alzo zij het gansche aardrijk alnu met de kennisse zijns Goddelijken Woords heeft overgoten) voornamelijk kennis zijner waarheid heeft gegeven; zoodat men alnu over Nederland ziet verwekt de acht vorsten en de zeven herders van den profet Micha, om den Christenen vrede te geven en bijstand tegen Assur te doen. Waaronder wel een van de voornaamsten is, de zeer edele, welgeborene, vrome, stoutmoedige Heer HENDRIK VAN BREDERODE, enz., die, gelijk SCIPIO met den Romeinschen adel zijn vaderland behield, ook met den Nederlandschen adel de Nederlanden is behoudende bij hun rechten Heere, en de onderzaten in hunne oude privilegiën en rechten is voorstaande, opdat hun bloed niet langer ten onrechte worde vergoten. Waardoor nu voortaan te hopen is, dat de Nederlandsche geestelijkheid, die men toch de meeste aanporrende oorzaak des bloedvergietens geeft (de Heere weet of het alzo is) op de oprechte en goede genegenheid en voornemen dezer vorsten en herders zal zien, en daarbeneven TERTULLIANUS' woorden door de dagelijksche bevinding wat beter zal overdenken, te weten, dat het bloed der Christenen het zaad der Kerk is. Insgelijks de woorden van JUSTINUS MARTYR, die met POLYCARPUS, den jonger van den h. JOHANNES, onder MARCUS AURELIUS in de vierde vervolging der Christenen werd gedood; zeggende: »Men bevindt dagelijks, dat wij, die in Christus gelooven en om zijnen Naam vervolgd worden en lijden, niet kunnen verbaasd, versaaft en vernield worden: men houwe ons de hoofden af, men kruisige ons, men werpe ons den wilden dieren voor, men brande ons, of men doe ons eenige andere tormenten aan, des te meer wast het getal der Christenen; min of meer gelijk men den wijngaard snijdt, opdat hij vruchtbaar zou zijn en te meer dragen; want de wijngaard, dien God geplant heeft en onze Zaligmaker Christus, zijn de geloovige Christenen, bijzonder degenen, wier bloed om zijnen Naam gestort wordt.» — Voorwaar, indien de harten dezer voorschreven geestelijken niet ganschelijk verstopt zijn en ze niet moedwillig blind willen zijn, zoo hebben ze gezien en bevinden nog dagelijks, dat deze aangehaalde woorden in dezen tegenwoordigen tijd in Nederland inderdaad blijken; en behooren daarom nog toe te zien en van hun aanporren des bloedvergietens op te houden. Insgelijks is 't ook nu te hopen, dat ook alle Nederlandsche rechters op deze voorschreven vorsten en herders zullen

Micha 5:4.

zien, en voortaan wat beter inzien dan zij gedaan hebben, dat tegen Gods Woord niet helpt vuur, galg of zwaard, want het is de schepter des Koninkrijks van Jezus Christus, een vurig zwaard, een hamer en ijzeren roede, een prikkel, waartegen het allen creaturen hard valt te steken. Wel hun, die het niet wederstaan, zijnen loop laten hebben, gehoorzaam zijn en nog van vervolging ophouden. Ach, hoeveel hebt gij, rechters van dit land, God te danken, dat Hij u zoo genadig is geweest en prinsen heeft gegeven, die om Gods Woord geen bloed hebben vergoten. Wat dankbaarheid zijn wij ook Gode, dezen Heeren, UEd. en meer andere onder-overheid schuldig, die door haar onder deze Heeren beschutting vinden en daarenboven van UEd. voornamelijk groote hulp en bijstand genieten. Voorwaar, het is van ons met rijp voornemen aangemerkt, al is 't feit, dat gij een iegelijk, die bij u hulp en bijstand zoekt, terstond niet kunt helpen, dat gij nochtans in gedachtenis houdt de personen en hun gestalte en dat gij met rijpen raad inziet, waartoe zij best dienen en het bekwaamst toe zijn; en als het dan tijd, plaats en gelegenheid meebrengt, hen zeer wonderlijk wel, met zeer groote voorzichtigheid, kunt voorzien; ja zelfs vele personen herbergt, totdat zulks geschied is; zoodat metterdaad klaar uit UEd. blijkt, dat gij deze twee woorden, in dezen eersten en laatsten brief geschreven, »Herbergt gaarne" in uw hart hebt gedrukt. Daarom is deze daad, die niet uwe is, maar Desgenen, die ze in u werkt, met recht prijzens- en dankenswaardig; want gij volgt hierin na de voetstappen der patriarchen en veler vrome geloovigen, gelijk Abraham en Loth, die gestadig voor de deur of in de poort zaten, verwachende de vreemdelingen om hen te herbergen, en laat met Job den gast niet gaarne buiten blijven, maar doet uw deur open voor den wandelaar. Twee dingen onder andere laten wij ons dunken, die u hiertoe zijn dwingende: dat is Gods Woord en groote eigen ondervinding.

Gods Woord, waarin gij u toch met Timotheus van kindsbeen geoeffend hebt, leert u overal, dat gij niet alleen den vreemdeling zult beschermen voor onderdrukking, onrecht en geweld, waardoor, als het geschiedt, des Heeren toorn over een landschap komt en vloek over degenen, die des vreemdelings recht buigen, maar dat gij hem ook willig in zult nemen en bij u laten wonen, opdat hij een landbezitter zij onder u, en dat gij hem ook zult liefhebben als uzelf; want voor God geldt de vreemdeling al zooveel als de inwoner, gelijk dat blijkt in het Oude Testament aan dit kleine bewijs, te weten, aan het dragen van de ark, daar de vreemdeling zoewel bezijden werd aangesteld en droeg als de ingeborene. En bijzonder aan deze woorden: »Ik ben de Heere, u aller God," welke woorden van Mozes op een andere plaats worden uitgelegd, en zegt, dat wij al te zamen vreemdelingen op aarde zijn, als wij onze beroeping terecht overdenken: en hebben hier geen blijvende stad, maar moeten hier levende alzo de werken der liefde jegens elkan- der bewijzen, dat wij komen mogen in ons vaderland, bij den Heere, onzer aller God. En dat is juist hetgeen de patriarch Jakob, komende in Egypte, bij Farao zeggen wilde; want, gevraagd zijnde door Farao naar zijn ouderdom, achtte hij zichzelf hier op aarde een vreemdeling, en sprak: »De tijd, terwijl ik een vreemdeling ben geweest, is niet gekomen tot den tijd mijner vaderen," enz. Hiermede zet hij alle menschen in gelijke gestalte, te kennen gevende, dat wij hier

Rom. 12:13.
Hebr. 13:2.Gen. 18:1, 2.
Gen. 19:1, 2.

Job 31:32.

2 Tim. 3:15.

Exod. 22:21.

Lev. 19:34.

Jos. 8:33.

Lev. 19:34.

Sap. 6:8.

Hebr. 13:14.

Gen. 47:9.

Ps. 119. allen vreemdelingen zijn op aarde, gelijk David ook leert in zijn 119^{en} Psalm. Gelijk ook Paulus zegt: »een huis hierboven hebbende, zonder handen gemaakt en wonen al te zamen alleenlijk uit van den Heere, zoolang als wij in dit lichaam wonen." Alle deze redenen zijn in der waarheid krachtig en moeten een godvruchtig hart tot medelijden bewegen; zij kloppen de conscientie aan en verwekken kennis in den mensch, gelijk wij niet twijfelen, dat zij in u altijd gedaan hebben en nog doen. Daarbeneven zoo is ook de vergelding des loons (onveranderd Christus' verdiensten) waarvan de Schrift overvloedig getuigt, niet klein, te weten, dat zij al zulken

toezegt zegen in al de werken hunner handen, gevulde schuren, overlopende wijnpersen, verlichting in duisternis, geleiding des Heeren, verzadiging der ziel-vergaderende schatten in den dag van nood, en voornamelijk wat Christus zelf zegt, dat men alle de voorverhaalde weldaden aan Hem bewijst. Door deze woorden leert de h. AUGUSTINUS, dat wij zonder onderscheid onze vriendelijkheid allen menschen zullen laten kenlijk zijn, ook zonder eenig onderscheid gastvrij zijn, opdat mogelijk degene, voor denwelken wij ons huis mochten sluiten, dien wij goedigheid en beleefdheid weigerden, Christus niet zij. Dit zij dan de oorzaak van het eerste. — Het tweede is, dat gij met den Israëliet zijnde in Egypte, te weten, in Italië, Duitschland, Engeland en andere landen, van u wel doorreis, wel beproefd hebt en weet, gelijk Mozes sprak, hoe het een vreemdeling om 't hart is; en het is wel te gelooven, dat gij daar ook eensdeels door tot medelijden en broederlijke liefde te meer verwekt wordt. Waaruit nu zulks meer kan spruiten, 't zij door uw goede ingeborene natuur, wijsheid, voorzichtigheid of redelijkheid, zoo is ons immers bekend, dat wij voor hetgeen aan ons getoond is en nog vele anderen genieten, altijd dankbaarheid schuldig zijn.

Om dan voor ons zelven en vele andere vreemdelingen, die UEds. weldaden ontvangen, eenige dankbaarheid te bewijzen, zoo hebben wij voor ons genomen UEd. dezen onzen kleinen arbeid van deze brieven, uit het Latijn en Fransch overgezet, toe te schrijven, nochtans niet om UEds. persoons wille alleen, dien wij weten, dat een goede grond des geloofs gelegd heeft en dezelve brieven in het Latijn wel heeft doorgelezen, maar bijzonder, omdat deze Nederduitsche overzetting door UEd. niet alleen aan UEds. bekende vrienden mag voortgedeeld worden, maar ook aan alle menschen, die hier dorsten naar de gerechtigheid, en hongeren naar Amos' brood; die ook nog dagelijks jammerlijk verleid worden door menigerlei dwalingen, als door betrouwen op eigen werken en verdiensten, uitzondering der dagen, in spijs, aanbidden der heiligen en andere creaturen, misbruik van het hoogwaardige avondmaal, op menschen-inzettingen en ceremoniën te betrouwen; den paus voor het hoofd der kerk te houden, en voornamelijk door des pausen schandelijk eigen versierde mis, waar Christus' nachtmaal en offerande, aan het kruis eenmaal gedaan, grootelijks door vervalscht en verkort wordt. Insgelijks voor degenen, die een misverstand met de Marcionieten of Arianen in de menschwording of in de Godheid van Christus hebben; ook in den kinderdoop, overheid, en echtscheiding en dergelyken, waarin ook vele menschen dwalen.

Maar in deze voorrede iets te stellen om dit alles neer te leggen, dacht ons noodeloos te zijn; want zulks is zoo overvloedig

van zoovele hooggeleerde schrijvers gedaan; en ook deze godzalige, hooggeleerde en zeer wijd vermaarde uitlegger JOHANNES CALVIJN heeft zulks zoo overvloedig, zoowel in zijn inhoudsopgaven van elken brief als in zijn uitleggingen gedaan, dat alzulks tevergeefs zou zijn en daarom hier is achtergebleven. Alleen zullen deze voorverhaalde dwalingen, als wij die hooren, UEd. en ons allen hiertoe dienen, dat wij alsdan den Gever aller goede gaven, naar al ons vermogen, dankbaarheid zullen bewijzen; UEd., dat Hij u in uw vaderland dezen onuitsprekelijken schat en dit helder licht, te weten, zijn louter klare Woord zoo overvloedig tehuis zendt, en wij al te zamen, omdat Hij onze duisternis heeft verlicht, en uit deze gruwelijke misbruiken heeft verlost. Bovendien moet ook wel gelet zijn, dat de kennis des Woords in geen van ons tevergeefs zij, en dat het licht, hetwelk in ons is, geen duisternis worde; maar dat wij dit zelf levendig in de daad voor alle menschen met een godzalig leven laten lichten, elk in zijn beroeping; UEd. in zijn ambt der overheid, van u niet van noodswegen, noch om eigen profijt aangenomen, maar door de liefde uws vaderlands, en om uwe naasten te laten genieten de gaven, die u gegeven zijn. Deze uwe beroeping wordt voorwaar in de Schrift zeer hoog geacht boven vele andere; want zij wordt van den Heere gegeven en genoemd een dienaarsses Gods, een macht van God gesteld, ja, Goden, die Gods recht bewaren; aan wie God ook vragen zal, wat zij handelen en doorgronden zal, wat zij oordeelen. Daarom hebben UEd., ook alle hooge en onder-overheid, elk in hare beroeping, deze schriftmatige woorden van AUGUSTINUS bijzonder wel waar te nemen en te overdenken: »Zijt gij, zegt hij, tot overheid verkoren, oordeelt rechtvaardig, handelt niets onrechts in 't gericht, neemt over den onschuldige geen gaven, ziet geen personen aan, verdrukt weduwen noch weezen, verzwijgt geen waarheid; want met alzulk oordeel, als gij oordeelt, zult gij geoordeeld worden, en met alzulke maat, als gij uitmeet, zal u wederom ingemeten worden. Wacht u voornamelijk, dat door den profeet niet tot u gezegd worde: Wee u, die hier machtig zijt in deze wereld, die den goddelooze recht spreekt om geschenken wille en het recht des rechtvaardigen van hem wendt, die het goede boos en het booze goed noemt; uwe lippen spreken leugenen, en uwe handen zijn vol boosheid, de waarheid hebt gij vergeten, en gerechtigheid vliedt verre van u. Daarom gelijk als de vlamme des vuurs stroo verteert en stoppelen wegneemt, alzoo zal uwe wortel vervuilen en uwe spruit opvaren als stof." Lib. de re-
ctitudine ca-
tholice con-
vertationis.

Tot zoo ver AUGUSTINUS.

Dit wee met zijne omstandigheid is voorwaar niet zoet om te hooren voor goddelooze en onrechtvaardige rechters, doch voor degenen, die God in al hunne zaken voor oogen nemen en altijd denken, dat hun handel een handel Gods is en van God gezien wordt, gelijk wij niet twijfelen, dat UEd. doet, voor dezen is het alleen eene liefelijke vermaning. En dat wij dit hier stellen in uwen brief is meest gedaan, omdat wij denken, nademaal alle menschen, en bijzonder officiers, vrienden en vijanden hebben, dat er sommigen mochten wezen, omdat wij UEd. een weinig (nochtans met waarheid) hiervoor geprezen hebben, die ons met des filosofen gemeene spreuk zouden kunnen straffen van ontrouwigheid, zeggende: men acht voor getrouwe lieden niet degenen, die eens

Deut. 14:29.
Spr. 3:10.
Jes. 58:9,11.
Tob. 4:10.
Matth. 6:20.

Aug. contra
quinque
hereses.

Exod. 13:9.

Matth. 5:6.

Amos 8:11.

Jak. 1.

Luk. 11:35.

Jes. 5:20.

mans daden zooveel mogelijk pluimstrijkende prijzen, maar degenen, die de gebreken, die in dezelve ook mochten zijn of komen, straffen en waarschuwen, — dan is aan dezen genoeg geschied en UEd., van wien wij weten, dat gij zulks van harte gaarne hoort, is hier niet bij verkort.

Opdat wij het dan UEd. niet te lang maken en wij UEd. met ons schrijven niet langer ophouden van de wachtende partijen, en wij ook de zaken van het gemeene best niet verhinderen, zoo zullen wij 't hiermee eindigen. UEd. naar onze beroeping in alles gehoorzaamheid bewijzende, zoo begeeren wij ootmoedig, dat gij van ons dezen gewilligen arbeid in dank wilt nemen, die in zichzelf wel groot is, zooveel aangaat de Schrift en de uitlegging van CALVIJN, doch klein, wat wij daaraan hebben en mogelijk niet geheel zonder gebreken. U zult ons evenwel dezen arbeid, die uit liefde en gewilligen dienst des naasten meest geschied is, ten goede houden, en dit zoo aangenaam ontvangen voor al uwe weldaden, als des vrouwkens twee penningskens in de offerkist ontvangen werden. En worden uwe weldaden hiermede aan UEd. door ons niet

Str. 12:2. rijkelijk genoeg geloond, zoo gedenk, dat SIRACH zegt: »Den vromen goed doen wordt rijkelijk vergolden, is het niet van hen, het geschiedt gewisselijk van den Heere»; biddende Denzelfden, die alle

Str. 17:16. weldaden des menschen bewaart als een zegelring, dat Hij UEd. sterke meer en meer in alle weldaden, opdat geen slapheid, noch onachtzaamheid kome in deze, noch in UEds beroeping, maar altijd wassing en vermeerdering tot groot nut en voordeel des Lands en van alle menschen.

Hiertoe spare de almachtige God, onze hemelsche Vader, UEd. lang gezond, en sterke u door Christus, zijn eeniggeboren Zoon, met zijnen Heiligen Geest in alle wijsheid, opdat gij in Hem volmaakt wordt, die het Hoofd is aller overheid en macht! Blijf Hem eeuwiglijk bevolen.

Col. 2:10.

UIT EMDEN,
den 6 September 1566.

Uwe geheel dienstwillige en gehoorzame
J. D. en J. F.

JOHANNES CALVIJN

DEN ZEER BEGAAFDEN MAN

SIMON GRYNEÛS

SALUT.

Ik ben gedachtig, dat, toen wij voor drie jaren gemeenzaam met elkander spraken van de beste wijze om de Schrift uit te leggen, u die wijze allermest behaagde, die ik toen allermest prees. Want wij gevoelden beiden, dat de voornaamste deugd van den uitlegger daarin is gelegen, dat hij klaar en kort zij. En voorwaar, dewijl dit bijna alleen zijn ambt is, te weten, dat hij openbare en verklare den zin des schrijvers, dien hij voorgenomen heeft uit te leggen, zoo mist hij van zijn voorgesteld merk, of loopt immers eenigszins buiten zijne palen, zooveel en zoover hij de lezers van den zin des schrijvers doet afdwalen. Daarom is het onze begeerte, dat onder het getal dergenen, die te dezen tijde voorgenomen hebben de theologie in dezen deele te helpen, iemand zij, die zoekt om licht verstaan te worden en ook mede toeziet, dat hij de lezers niet bovenmate bekommere met lange glossen. En hoewel ik weet, dat dit gevoelen niet van allen is aangenomen, en dat degenen, die het niet aannemen, ook door sommige argumenten bewogen worden om alzoo te oordeelen, zoo kan ik nochtans van de liefde der korthed niet afgebracht worden. Maar dewijl de aangeborene verscheidenheid, die in den menigerlei aard der menschen is, alzoo staat, dat dit den een, en dat den ander behaagt, zoo geniete een iegelijk hierin zijn eigen oordeel, alleenlijk dat hij niet zoeken alle anderen te brengen onder zijnen regel. Aldus zullen wij, die meest behagen hebben in de korthed, niet verwerpen, noch ver smaden den arbeid dergenen, die in het uitleggen der heilige boeken overvloediger en breeder handelen; en wederom zullen die ons lijden en dragen, al is het, dat zij meenen, dat wij veel te kort en bekrompen zijn. Voorwaar, ik heb niet kunnen nalaten te beproeven, of mijn arbeid hierin eenig voordeel der gemeente Gods mochte aanbrengen. Doch ik acht niet, dat ik ditzelve gekregen heb, wat wij toen achtten het beste te zijn. Ook is mijne hoop niet geweest, toen ik dit begon, dat ik zulks zou kunnen krijgen; maar ik heb de pen alzoo gezocht te matigen, dat ik mocht schijnen mijnen zin naar dat exempel gewend te hebben. En dewijl het mij niet toekomt te oordeelen, hoe na ik gekomen ben, zoo laat ik u en uws gelijken dat waardeeren. En dat ik in dezen Zendbrief van Paulus voornamelijk bestaan heb een proeve daarvan te maken, ik zie, dat deze mijn raadslag veler menschen berisping zal onderworpen wor-

den. Want dewijl zooveel uitnemende geleerde mannen voor dezen tijd in uitlegging van dezen Zendbrief grootelijks gearbeid hebben, zoo is het geloofelijk, dat daar geen plaats gebleven is voor anderen, om iets beters voort te brengen. En hoe wel ik achtte, dat mijn arbeid niet ganschelijk zou onnut zijn, zoo beken ik nochtans, dat ik door zulke gedachte in den beginne afschrikt was, te weten, dat ik vreesde lichtvaardig geacht te worden, en, zoo ik mijn hand aan dit werk sloeg, waarin te voren zoo vele uitnemende kunstenaars gearbeid hadden. Daar zijn vele uitleggingen der oude en ook vele der nieuwe leeraren op dezen Zendbrief, en zij konden voorwaar nergens hunnen arbeid beter in besteden; omdat, zoo wie dezen brief verstaat, dien een toegang is geopend tot het verstand der gansche Schrift. Ik zwijg van de ouden, die door godzaligheid, geleerdheid, heiligheid en oudheid zoo groote autoriteit hebben, dat wij niet moeten versmaden eenig ding, dat van hen komt. En het is ook niet noodig die hedendaags leven, allen bij name te verhalen. Van degenen, die voornamen arbeid daarin gedaan hebben, zal ik mijn gevoelen zeggen. FILIPPUS MELANCTHON heeft naar zijn zeldzame geleerdheid en vernuft en behendigheid, waarmede hij alle kunsten en disciplinen begaafd is, boven degenen, die vóór hem in 't licht gekomen zijn, vele dingen zeer klaar gemaakt. Maar dewijl het schijnt, dat zijn voornemen alleenlijk geweest is, die dingen te verklaren, die voornamelijk noodig waren aangemerkt te worden, dewijl hij daarin al zijn arbeid doet, zoo gaat hij willens vele dingen voorbij, waarmede de menschen van middelmatig verstand konden vermoeid worden. Daarna is BULLINGER gevolgd, die ook zelf grooten lof verdiend heeft; want hij heeft goede leer en is licht om te verstaan, waardoor hij zeer aangenaam is geworden. Ten laatste heeft BUCER zijn arbeid laten uitkomen, en heeft (om alzoo te spreken) de laatste hand tot dit werk gedaan. Want deze man (gelijk gij wel weet) heeft boven zijn verborgen geleerdheid en overgrote wetenschap van vele dingen, boven de scherpzinnigheid des vernufts en het veel lezen en menigerlei andere deugden, in welke hij bijna van niemand overwonnen wordt, met weinigen te vergelijken is en velen te boven gaat; heeft, zegge ik, bijzonder dezen lof, dat niemand in onzen tijd grooter naarstigheid in de uitlegging der H. Schrift gedaan heeft. Zoodan, gelijk ik beken, dat het veel te ongeschikte strijd zou zijn, zulken mannen te willen te boven gaan, alzoo is het mij ook nooit in den zin gekomen, dat ik hun zelfs het allerminste deeltje van hun lof zou willen benemen. Laat ze hun aangenaamheid en autoriteit behouden, die zij naar de belijdenis van alle goede menschen verdiend hebben. Nochtans hoop ik, dat mij dit zal worden toegelaten, dat nooit iets onder de menschen geweest is, waarin den nakomelingen niet eenige plaats zou gelaten zijn om datzelve te polijsten, versieren of verklaren. Van mijzelven durf ik niet roemen, anders dan dat ik geacht heb, dat deze arbeid niet onnut zal wezen, om den welken te doen ik nooit door geen ander reden zou bewogen geworden zijn dan door het gemeene nut der gemeente. Bovendien heb ik gehoopt, dat de onderscheiden wijze van schrijven, die ik gebruikt heb, mij zou bevrijden van alle vermoeden der benijding, die ik bovenal moest vlieden. Want FILIPPUS heeft zooveel gedaan als hij begeerde, te weten, de noodigste hoofdstukken heeft hij verklaard; en dewijl hij, daarmede

bekommerd zijnde, vele dingen, die niet te vergeten waren, is voorbijgegaan, zoo heeft hij anderen niet willen verhinderen die te onderzoeken en te verklaren. BUCER is zoo lang, dat hij van menschen, die met andere dingen bekommerd zijn, niet lichtelijk kan gelezen worden, en zoo hoog, dat hij niet lichtelijk kan verstaan worden van die nederig zijn en niet sterk opmerken. Want wat zaak het zij, die hij voorneemt te behandelen, zoo komen hem zooveel dingen in den zin en voor de hand uit de ongeloofelijke vruchtbaarheid zijns vernufts, dat hij niet kan ophouden. Dewijl dan de een niet alle dingen heeft uitgelegd en de ander zulke lange uitleggingen gemaakt heeft, dat men ze in korten tijd niet kan doorlezen, zoo scheen in mijn voornemen geenerlei benijding te zijn. Nochtans heb ik lang getwijfeld, of het 't best ware, dat ik achter dezen en anderen alleenlijk die dingen, die anderen voorbijgegaan waren, vergaderde en uitlegde, waarmede mij dacht, dat ik degenen, die middelmatig verstand hebben, mocht helpen; of dat ik een doorgaande uitlegging maakte, waarin noodig zou wezen vele dingen te verhalen, die van hen allen, of immers van eenigen te voren waren uitgelegd. Maar dewijl zij dikwijls onder elkander verscheiden zijn, wat den lezers, die niet scherpzinnig zijn, groote zwarigheid aanbrengt, dewijl zij twijfelen, wiens gevoelen zij 't best kunnen aannemen, zoo heb ik gedacht, dat deze arbeid niet vergeefs, noch onvruchtbaar zou zijn, zoo ik, oordeelende welke de beste uitlegging ware, die van de moeilijkheid des oordeels bevrijdde voor hen, die van zichzelf geen genoeg vast oordeel hadden, voornamelijk wjl ik voornam alle dingen zoo in korte woorden te bevatten, dat de lezers geen groot verlies des tijds zouden hebben om die dingen, die anderen hebben, ook bij mij te lezen. In één woord: ik heb gearbeid, dat niemand terecht zou klagen, dat hier vele dingen tevergeefs waren. Van de nuttigheid zeg ik niets. Nochtans zullen zij, die niet kwaadwillig zijn, bekennen, dat zij uit deze mijne uitleggingen, als zij ze zullen gelezen hebben, meer nuttigheid gekregen hebben, dan ik zou bestaan met woorden bescheidenlijk te beloven.

Voorts, dat ik somtijds anders gevoel dan anderen, of ook wat van hen verscheiden ben, het is billijk, dat ik daarin onschuldig ben. Het Woord Gods behoort wel bij ons in zulke groote eerwaardigheid te zijn, dat wij het door verscheidenheid der uitleggingen niet zullen verscheuren. Want alzoo wordt zijne majesteit, ik weet niet hoe, verkleind, voornamelijk zoo het met groote aanmerking en met groote soberheid geschiedt. Voorwaar is het, dat het ongeoorloofd is, iets te besmetten dat Gode geheiligd is; zoo moet men dan immers dien niet lijden, die dat allerheiligste, dat op aarde is, met onreine of kwalijk bereide handen behandelt. Zoo is dan deze stoutigheid niet verre van kerkroof, als men de Schrift lichtvaardig her- en derwaarts drijft, en daarin, alsof het spel ware, dartelheid bedrijft, hetwelk voortijds door velen geschied is. Maar men heeft altijd kunnen zien, dat ook degenen, die naar godzaligheid stonden, en in de behandeling der Schrift godvreezende en nuchteren waren, niet overal eenerlei gevoelen gehad hebben. Want God heeft nooit zijnen dienaren zulke groote gaven gegeven, dat een iegelijk zou hebben een volkomen en alleszins volmaakt verstand, en dit zonder twijfel, opdat Hij ons ten eerste in ootmoed-

digheid en daarna in oefening der broederlijke gemeenschap zou behouden. Zoodan, dewijl wij datgene, dat anders zeer te wenschen ware, niet in dit tegenwoordige leven moeten hopen, namelijk, dat onder ons altijd eenerlei gevoelen zou zijn in het verstaan der plaatsen der Schrift, zoo moeten wij toezien, dat wij niet door eenigen lust naar nieuwigheid opgewekt, noch door begeerte om anderen te lasteren gedreven, noch door haat gestookt, noch door eergierigheid gekitteld worden, om van het gevoelen dergenen, die voor ons geschreven hebben af te wijken, maar alleen door nood gedwongen worden, niets anders zoekende dan nuttig te zijn. Daarenboven, ofschoon dit geschiedt in de uitlegging der Schrift, zoo zal men in de hoofdstukken der leer, waarin de Heere wil, dat de harten der zijnen voornamelijk eendrachtig zijn, minder vrijheid nemen. Dat ik dit beide gezocht heb, zullen de lezers lichtelijk bevinden. Maar dewijl het niet betaamt over mij zelven eenig oordeel te strijken, zoo geef ik dit vonnis gaarne u over, wiens oordeel, waar alle anderen veel van houden, ik alleszins behoor groot te achten, te weten, dewijl gij mij zeer bekend zijt uit de groote gemeenschap, die ik met u gehad heb, waardoor, hoewel anderer menschen achting wat pleegt verkleind te worden, zoo wordt nochtans de uwe, die anders bij alle geleerden uitnemende is, niet weinig vermeerderd. Vaarwel.

Te STRAATSBURG, den 18en October 1539.

DE INHOUD

VAN DEN

ZENDBRIEF VAN PAULUS

AAN DE

ROMEINEN.

Ik weet niet, of het nut is, de nuttigheid van dezen zendbrief met vele woorden te prijzen; eensdeels, omdat ik vrees, dat hij door mijnen lof, die zonder twijfel verre onder zijn hoogheid zou blijven, niet anders dan verduisterd werd; en anderdeels, omdat hij terstond bij het eerste aanzien veel beter zichzelf vertoont en zichzelf met waarachtige gedaante beter verklaart, dan men met eenige woorden kan verhalen. Zoo is het nu beter tot het argument en den inhoud zelven te komen, waaruit het zonder twijfel zal openbaar worden, dat hij boven vele andere uitnemende gaven, ook voornamelijk deze eigenlijk heeft, die nimmermeer genoeg naar hare waarde kan geacht worden, te weten, dat zoo iemand het waarachtig verstand van dezen verkregen heeft, hem de deur geopend is, om tot al de verborgenste schatten der Schrift te komen.

Deze zendbrief is geheel met zoo goede orde gesteld in de behandeling der stof, dat ook zelfs het begin naar de regelen der kunst gemaakt is. De kunst wordt gezien in vele dingen, die te hunner plaatse zullen aangemerkt worden; en voornamelijk daarin, dat het voornaamste argument daaruit genomen wordt. Want als hij van de bevestiging zijns apostelschaps begonnen is, zoo komt hij daaruit tot den lof des Evangelies, en daar deze noodwendig de behandeling van het geloof medebrengt, zoo valt hij daarin, gelijk of het vervolg der woorden hem als met de hand daartoe leide. En alzoo komt hij tot het voornaamste hoofdstuk van den ganschen zendbrief, te weten, dat wij door het geloof gerechtvaardigd worden, in welks behandeling hij blijft tot het einde van het vijfde hoofdstuk. Zoo zij dan dit de stof, ons in deze hoofdstukken voorgesteld, te weten, dat de menschen geen andere rechtvaardigheid hebben, dan de barmhartigheid Gods in Christus, als zij, door het Evangelie aangeboden zijnde, door het geloof wordt aangenomen. Maar dewijl de menschen in hunne gebreken slapen, en zichzelf vleien en zich met valschen waan der rechtvaardigheid bedriegen, zoodat zij meenen, dat de rechtvaardigheid des geloofs hun niet noodig is, tenzij alle valsche betrouwen hun benomen zij; en wederom,

dewijl zij door de zoetigheid der wellusten dronken en in groote zorgeloosheid verzonken zijn, zoodat zij niet lichtelijk opgewekt worden om rechtvaardigheid te zoeken, tenzij zij door de vreeze des oordeels Gods verslagen worden; zoo handelt hij van deze beide, te weten, opdat hij de menschen van hun onrechtvaardigheid overtuige, en hun, die overtuigd zijn, de slaperigheid uitdrijve.

Ten eerste beschuldigt hij het gansche menschelijke geslacht van ondankbaarheid, zelfs door de schepping der wereld, omdat zij in zulke groote uitnemendheid der werken den Werker en Schepper niet bekennen; ja, als zij gedwongen worden Hem te bekennen, nochtans zijner majesteit niet zulke eer bewijzen, als het betaamde, maar die door hunne ijdelheid ontheiligen en schenden. Alzoo worden zij allen overtuigd van goddeloosheid, die de allergruwelijkste boosheid is. En opdat het te klaarder zij, dat zij allen van den Heere afgeweken zijn, zoo vertelt hij schandelijke en gruwelijke stukken, waarmee de menschen alom bevangen zijn; hetwelk een klaar bewijs is, dat zij van God zijn afgeweken en ontaard, wijl het teekenen des toorns Gods zijn, die niet anders dan in de goddeloozen gevonden worden. En dewijl de Joden en sommigen uit de Heidenen niet van zulke booze stukken schenen bestraffelijk te zijn, en daarom ook vrij geacht werden van de algemeene verdoeming, wijl zij met een deksel der uitwendige rechtvaardigheid bedekten de inwendige boosheid, zoo wendt Paulus zijne woorden tegen zulke geveinsde heiligheid. En dewijl aan zulke geveinsde heiligen het momaangezicht niet voor de menschen kon worden afgetrokken, zoo roept hij ze op voor den rechterstoel Gods, voor wiens oogen ook de verborgene begeerlijkheden niet bedekt zijn.

Daarna maakt hij een onderscheid tusschen de Joden en Heidenen, en roept nu den een, dan den ander afzonderlijk voor den rechterstoel Gods. Den Heidenen beneemt hij de verontschuldiging der onwetendheid, die zij voorwenden; omdat de conscientie hun als een wet was, waarvan zij overvloedig genoeg bestraft werden. De Joden dringt hij allermeeft met de geschreven wet, met welke zij zichzelve beschermden; want als zij bewezen werden overtreders der wet te zijn, zoo konden zij hunne ongerechtigheid niet ontkennen, wijl nu door den mond Gods zelven het vonnis tegen hen gesproken was. Hij beantwoordt ook hun tegenwerping, die voor hen scheen te gelden, te weten, dat men het verbond Gods, dat hun een teeken der heiligmaking was, onrecht deed, zoo zij niet van de andere menschen onderscheiden werden. Hier leert hij ten eerste, dat zij door het recht des verbonds niet uitsteken boven de anderen, wijl ze door hun ongetrouwheid daarvan afgeweken waren. Daarna, opdat de standvastigheid der belofte Gods niet verkort worde, laat hij ze uit het verbond eenig voordeel toe, doch alzoo, dat het in Gods barmhartigheid, niet in hunne verdiensten gelegen is, en dat zij daarom, zooveel hun eigene gaven aangaat, den Heidenen gelijk blijven. Ten laatste bevestigt hij door de autoriteit der Schrift, dat de Joden en Heidenen allen zondaars zijn; waar hij ook wat aanroert van het gebruik der wet. Als hij nu het menschelijk geslacht van het betrouwen op zijn eigen macht en van den roem der rechtvaardigheid ganschelijk beroofd en met de strengheid van het oordeel Gods verslagen heeft, zoo komt hij nu tot wat hij voorgenomen had, te weten, dat wij door het geloof gerecht-

vaardigd worden, en verklaart, hoedanig dat geloof zij en hoe wij daardoor de rechtvaardigheid van Christus verkrijgen. Hierbij stelt hij in het einde van het 3^e Hfdst. een schoon epiphonema (uitroep), om den mensch zijn wreedden hoogmoed te breken, opdat hij niet besta zichzelve boven de genade Gods te verheffen. En opdat de Joden zulke genade Gods niet in hun volk zouden besluiten, zoo zegt hij met korte woorden, dat zij ook den Heidenen toekomt.

In het 4^e Hfdst. argumenteert hij uit een exempel, dat zeer schoon en onberispelijk is, te weten, in Abraham, die, wijl hij de vader der geloovigen is, als een regel en algemeen exemplaar moet zijn. Zoodan, als hij bewezen heeft, dat hij door het geloof gerechvaardigd is, zoo leert hij, dat wij denzelfden weg moeten houden. En hierbij stelt hij, dat het uit vergelijking der tegenovergestelde dingen volgt, dat de rechtvaardigheid der werken verzwindt, wanneer aan de rechtvaardigmaking des geloofs plaats gegeven wordt; wat hij met Davids woord bevestigt, die, wijl hij de zaligheid des menschen in de barmhartigheid Gods stelt, ontkent, dat de mensch door de werken zalig wordt. Daarna vervolgt hij breeder wat hij tevoren met korte woorden had aangeroerd, te weten, dat daar geen ding is, waarom de Joden zichzelve boven de Heidenen zouden verheffen, dewijl deze zaligheid hun beiden even gemeen is, aangezien de Schrift verhaalt, dat hij deze rechtvaardigheid in de voorhuid heeft verkregen. Te dezer plaatse stelt hij, per occasie, ook iets daarbij van 't gebruik der besnijdenis. Daarna leert hij, dat de belofte der zaligheid alleen steunt op de goedheid Gods, omdat zij nimmermeer den conscientien vrede zou aanbrenghen, in welke zij moet bevestigd worden, noch ook tot hare volmaaktheid zou komen, zoo zij op de wet steunde. Daarom moeten wij in het aannemen der belofte, opdat zij vast en zeker zij, alleen de waarheid Gods en niet onszelven aanmerken; en dit naar het exempel van Abraham, die de aanmerking heeft afgewend van zichzelve, en gesteld op de mogendheid Gods. In het einde van het hoofdstuk stelt hij, om dit bijgebrachte exempel te beter toe te passen op de gemeene zaak, tegen elkander wat op beide zijden gelijk is.

Het 5^e Hfdst. is, om de zaak te beter te verklaren, bijna geheel gelegen in verheffingen, nadat hij de vrucht des geloofs aangeroerd heeft. Want hij maakt een argument van meerder tot minder, en bewijst, hoeveel wij, die nu verlost en met God verzoend zijn, van zijne liefde behooren te verwachten, welke zoo zeer over ons is uitgestort, toen wij zondaren en verloren waren, dat Hij ons zijn eengeboren en zeer lieven Zoon gegeven heeft. Daarna maakt hij vergelijkingen tusschen de zonde en de onverdiende rechtvaardigheid, tusschen Christus en Adam, tusschen den dood en het leven, tusschen de wet en de genade, waaruit het openbaar is, dat ons kwaad, hoe groot het zij, door de oneindige goedheid Gods als ver-slonden wordt.

In het 6^e Hfdst. komt hij tot de heiligmaking, die wij in Christus hebben. Want zoo haast als 't vleesch een kleinen smaak der genade gehad heeft, zoo wil het weer gaarne den gebreken en wellusten toegeven, alsof het alreede zijn zaak wel gedaan had. Maar hier-tegen zegt Paulus, dat wij de rechtvaardigheid in Christus niet kunnen vatten, tenzij wij ook mede de heiligmaking aangrijpen. Hij neemt een argument van den Doop, door welchen wij tot de ge-

meenschap van Christus worden geleid. Daar worden wij met Christus begraven, opdat wij, onszelven afgestorven zijnde, door zijn leven opgewekt worden tot nieuwigheid des levens. Zoo volgt dan hieruit, dat niemand zonder de wedergeboorte zijne rechtvaardigheid kan aandoen. Hieruit doet hij vermaningen tot zuiverheid en heiligheid des levens, welke dingen noodwendig gezien moeten worden in degenen, die uit het rijk der zonde zijn gekomen tot het rijk der rechtvaardigheid, verworpen hebbende de goddelooze toegeving des vleesches, welke ongebonden vrijheid tot zondigen in Christus zoekt. Ook meldt hij met korte woorden de aflegging der wet, in welke aflegging het Nieuwe Testament zichzelf vertoont, waarin de afwisseling der zonde en de H. Geest beloofd wordt.

In het 7^e Hfdst. komt hij in 't breede te handelen van het gebruik der wet, wat hij tevoren gelijk met den vinger in 't voorbijgaan getoond had; en zegt de oorzaak, waarom wij van de wet verlost zijn, te weten, omdat zij in zichzelf niet diende dan tot verdoeming. En opdat dit niet tot lastering der wet zou gedijen, zoo bevrijdt hij ze sterkelijk van alle valsche beschuldiging; want hij leert, dat het door onze schuld komt, dat zij tot oorzaak des doods gedijs, die tot leven was gegeven. Hij verklaart ook mede, hoe de zonde door de wet vermeerderd wordt. Van daar komt hij om te beschrijven den strijd des vleesches en des Geestes, denwelken de kinderen Gods in zichzelf gevoelen, zoolang als zij met de gevangenissen van het sterfelijke lichaam bevangen zijn; want zij dragen de overblijfselen der begeerlijkheid, waardoor zij zonder ophouden eensdeels van de onderhouding der wet afgetrokken worden.

Het 8^e Hfdst. is vol vertroosting, opdat de consciëntien der geloovigen niet verschrikt en kleinmoedig worden, hoorende de ongehoorzaamheid of liever onvolmaakte gehoorzaamheid, die hij tevoren bestraft had. Maar opdat de goddeloozen hiermee zichzelf niet zouden vleien, zoo betuigt hij ten eerste, dat deze weldaad den wedergeborenen alleen toekomt, in wie de Geest Gods leeft en krachtig is. Zoo verklaart hij dan twee dingen, te weten, alle degenen, die den Heere Jezus Christus ingeplant zijn door zijn Geest, zijn buiten gevaar der verdoemenis, hoewel ze nog met zonden beladen zijn. Evenzoo, allen, die in het vleesch blijven, niet hebbende den Geest der heiligmaking, zijn in geen deele zulk groot goed deelachtig.

Daarna verklaart hij, hoe groot de zekerheid van ons betrouwen zij, dewijl de Geest Gods door zijn getuigenis alle twijfeling en versaagdheid verdrijsft. Bovendien toont hij door een voorkoming, dat de zekerheid des eeuwigen levens niet kan verhinderd, noch verstoord worden door de tegenwoordige ellendigheden, waaraan we in dit sterfelijke leven onderworpen zijn; maar dat onze zaligheid meer door zulke oefeningen bevorderd wordt, bij welke uitnemendheid de tegenwoordige ellendigheden, ofschoon alle daarbij vergeleken, als niet zullen geacht worden. Dit bevestigt hij met Christus' exempel, die, daar Hij de Eerstgeborene is, heerschappij hebbende in Gods huisgezin, alzoo een voorbeeld is, dien wij allen behooren gelijk te worden. Zoodan, alsof alle ding zeer wel stond, stelt hij een lustige roeming daarbij, waardoor hij moedig de moedigheid en lusten des duivels versmaadt.

Nu, dewijl velen bewogen werden, als zij zagen, dat de Joden, die de eerste bewaarders en erfgenamen des verbonds waren, van

Christus vergruwden, te weten, dewijl zij daaruit besloten, of, dat het verbond was weggenomen van de nakomelingen van Abraham, die de vervulling van het verbond versmaadden, of, dat deze niet was de beloofde Verlosser, die het Israëlietische volk niet beter hielp, zoo begint hij deze twijfeling van het begin van het 9^e Hfdst. te beantwoorden. Zoo betuigt hij dan ten eerste zijne liefde tot zijn volk, opdat hij niet schijne iets uit haat te spreken, en verhaalt ook mede met wat versieringen zij uitnemende waren; en daarna komt hij zachtelijk om de ergernis weg te nemen, die uit hunne blindheid was rijzende. En hij maakt tweeërlei kinderen Abrahams, om te bewijzen, dat niet allen, die uit hem naar 't vleesch gekomen zijn, onder zijn zaad gerekend worden, om de genade des verbonds deelachtig te worden; daarentegen, dat de vreemden, zoo zij door 't geloof ingeplant zijn, voor kinderen gerekend worden. Van welke zaak een voorbeeld bijgebracht wordt van Jakob en Ezau. Zoodan, hij leidt ons hier terug tot de verkiezing Gods, dewijl men ganschelijk moet denken, dat de geheele zaak daaraan hangt. Voorts, dewijl deze verkiezing alleen op de barmhartigheid Gods steunt, zoo wordt de oorzaak daarvan tevergeefs gezocht in de waardigheid der menschen. Daartegenover is de verwerping, welke rechtvaardigheid wel zeker is; nochtans is er geen hooger oorzaak dan de wille Gods. Omtrent het einde des hoofdstuks bewijst hij de roeping der Heidenen en de verwerping der Joden, die door de voorzeggingen der profeten betuigd was.

In het 10^e Hfdst., wederom beginnende van de betuiging zijner liefde tot de Joden, zegt hij klaar, dat het ijdel betrouwen der werken hun de oorzaak des verderfs is. En opdat zij de wet niet zouden voorwenden, zoo zegt hij daartegen, dat wij ook zelfs door de wet tot de rechtvaardigheid des geloofs als met de hand geleid worden. Daarna zegt hij, dat deze rechtvaardigheid door de mildadigheid Gods allen natiën zonder onderscheid aangeboden wordt; doch dat zij alleen van die wordt aangegrepen, die de Heere door bijzondere genade verlicht. En dat er meer uit de Heidenen, dan uit de Joden dit goed zouden verkrijgen, verhaalt hij ook door Mozes en Jesaja voorzegd te zijn, waar de een van de roeping der Heidenen, de ander van de verharding der Joden openlijk geprofeteerd heeft.

Nochtans bleef daar nog deze vraag: Of ook uit het verbond des Heeren een onderscheid was tusschen Abrahams zaad en andere natiën. Als hij deze vraag wil ontbinden, zoo vermaant hij ten eerste, dat wij het werk des Heeren niet moeten oordeelen naar het uiterlijk aanzien der oogen, dewijl de uitverkorenen dikmaals voor ons verborgen zijn; gelijk Elia voortijds zich bedrogen heeft, toen hij meende, dat de religie onder de Israëlieten vergaan was, toen daar nog zeven duizend behouden waren. Daarenboven, dat wij niet moeten beroerd worden door de veelheid der ongeloovigen, die wij het Evangelie zien verguuen. Ten laatste zegt hij, dat het verbond Gods ook in de vleeschelijke nakomelingen van Abraham blijft, doch bij hen, die de Heere door vrije verkiezing tevoren verordineerd heeft. Daarna wendt hij zichzelf tot de Heidenen, opdat zij zich niet te zeer op hunne roeping zouden verhoovaardigen en de Joden als verworpenen versmaaden, dewijl zij hun in geen ding te boven gaan, dan in de genade Gods, die hun veelmeer een oorzaak der vernedering moet zijn. Ja, dat diezelfde genade

niet van Abrahams zaad is afgeweken, dewijl de Joden ten laatste door het geloof der Heidenen opgewekt zouden worden tot navolging, opdat de Heere alzoo zijn geheel Israël verzamele.

De drie Hoofdstukken, die nu volgen, zijn vermaningen, doch menigerlei. In het twaalfde schikt hij het Christelijk leven met gemeene geboden. Het dertiende is voor 't grootste gedeelte gelegen in het bevestigen van het recht der overheid; waaruit wij zeker verstaan, dat er ook toen sommige onrustige geesten geweest zijn, die meenden, dat de Christelijke vrijheid niet kon staan, zoo de macht der overheid niet ternedergeworpen ware. Maar opdat Paulus niet zou schijnen eenig ding der gemeente op te leggen anders dan de werken der liefde, zoo geeft hij te kennen, dat ook deze gehoorzaamheid onder de liefde vervat is. Daarna stelt hij geboden om het leven te schikken, die hij nog niet verhaald had.

In het naastvolgende Hoofdstuk handelt hij van een vermaning, die te dien tijde voornamelijk noodig was. Want dewijl daar sommigen waren, die door hardnekkig bijgeloof stonden op de onderhoudingen der wet, zoo konden zij zonder groote ergernis niet lijden, dat die veracht werden. Zij, die in de aflegging daarvan bevestigd waren, bewezen openlijk, dat zij ze verachtten, om het bijgeloof weg te doen. Van beide zijden werd door onmatigheid gezondigd; want de bijgeloovigen verdoemden de anderen als verachters der wet Gods; en dezen bespotten ongeschiktelijk de eenvoudigheid van genen. Daarom matigt ze de apostel bewamelijk op beide zijden; dezen beneemt hij die hoogmoedigheid en versmading, en genen die overgroote eigenzinnigheid. En hij geeft ook mede een zeer goeden regel der christelijke vrijheid, te weten, dat zij binnen de palen der liefde en der stichting blijve. En hij geeft den zwakken zeer goeden raad, als hij hun verbiedt iets te doen tegen hun conscientie.

Het 15^e hfdst. neemt zijn begin met een herinnering aan een gemeen gevoelen, dat zooveel is als een besluit der gansche redeneering, te weten, dat degenen, die sterker zijn, hunne sterkheid gebruiken om de zwakken te dragen. En dewijl uit de Joodsche ceremoniën een voortdurende twist gezaaid werd tusschen de Joden en de Heidenen, zoo legt hij al die nijdigheid neder, die tusschen hen was, de oorzaak der verhoovaardiging wegnemende. Want hij leert, dat zij beiden de zaligheid hebben alleen uit de barmhartigheid Gods, waarop zij steunende behooren af te leggen alle hoogheid, en waardoor zij, in de hope eenerzelfde erfenis onder elkander vereenigd zijnde, van alle zijden elkan- der behooren te omhelzen. Ten laatste heeft hij willen uitloopen tot prijzing zijns apostelschaps, en oorzaak daartoe genomen, zichzelf ontschuldigende, dat hij zoo stoutelijk bestaan had hen te leeren. Bovendien geeft hij eenige hope, dat hij tot hen zal komen; hetwelk hij tot nu toe tevergeefs begeerd en verzocht had, gelijk hij in het begin verhaald heeft; en hij stelt ook daarbij wat hem tegenwoordig verhindert, te weten, dat hem van de Macedonische en Achaische gemeenten opgelegd was de zorg om de aalmoezen te Jeruzalem te brengen, die zij verzameld hadden, om de armoede der geloovigen, die daar waren, te verlichten.

Het laatste Hoofdstuk heeft bijna niets anders dan groetenissen; uitgenomen dat sommige vermaningen daarin gemengd zijn; en wordt met een zeer schoon gebed besloten.

HET EERSTE HOOFDSTUK.

- 1 Paulus, een dienstknecht van Jezus Christus, geroepen apostel, uitverkoren tot het Evangelie Gods, Hand. 9:15
13:2.
Gal. 1:15.
- 2 (Hetwelk Hij tevoren beloofd had door zijne profeten, in de Heilige Schriften) Gen. 3:15;
22:18; 26:4;
49:10.
Deut. 18:15.
2 Sam. 7:12.
Ps. 132:11.
- 3 Van zijnen Zoon Jezus Christus, onzen Heere, die geworden is uit het zaad van David, naar het vleesch; Jes. 4:2;
7:14; 9:5;
40:10.
- 4 En verklaard Gods Zoon te zijn in mogendheid, door den Geest der heiligmaking, uit de wederopstanding der dooden: Jer. 23:5;
33:14.
Ez. 34:23;
37:24.
Dan. 9:24.
Micha 7:20.
- 5 Door welken wij ontvangen hebben de genade en het apostelschap, tot gehoorzaamheid des geloofs onder alle heidenen, voor zijnen naam; Matth. 1:1.
Hand. 2:30;
13:23.
2 Tim. 2:8.
- 6 Onder welke ook gij zijt, geroepenen van Jezus Christus!
- 7 Allen, beminden Gods, geroepene heiligen, die te Rome zijt! Genade zij u, en vrede van God, onzen Vader, en onzen Heere Jezus Christus.

UITLEGGING.

Paulus. Zooveel den naam Paulus aangaat, dewijl het niet is een groote zaak, om lang daarin bezig te zijn, en ook niets daarvan kan voortgebracht worden, dan wat andere uitleggers hebben, zoo zou ik ganschelijk daarvan zwijgen, tenware, dat men sommigen lichtelijk voldoen kon, zonder groot verdriet van anderen. Deze vraag zal dan met weinige woorden aange- roerd worden. Die meenen, dat de apostel dezen naam aangenomen heeft als een zegeteeken, dat hij Sergius Paulus den stadhouder tot Christus gebracht had, dezen worden van Lukas zelf wederlegd, die toont, dat hij vóór dien tijd alzoo genoemd was. Het dunkt mij ook der waarheid niet gelijk, dat deze naam hem zou gegeven zijn, nadat hij zich aan Christus overgegeven had; hetwelk ik meen aan Augustinus alleenlijk daarom behaagd te hebben, opdat hij daaruit oorzaak mocht hebben om scherpzinnig te philosopheeren, als hij zegt, dat uit den hoovaardigen Saulus een klein of nederig disci- pel van Christus geworden is. Origenes' gevoelen is zekerder, die zegt, dat de apostel twee namen had. Want het is der waarheid wel gelijk, dat de naam Saul of Saulus hem als een Joodsche naam van zijne ouders is gegeven, waarmede zijn religie en geslacht kon bewezen worden; en dat hem daarenboven de naam Paulus is gegeven, om door dezen Romeinschen naam te betuigen, dat hij een burger der stad Rome was. Te weten, omdat zij deze zijn eere, die toen groot geacht werd, niet wilden laten verduisteren; en

Hand. 13:7.

Hand. 13:9.

Paulus be- teekent klein.

Hand. 22:28.